

УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМИ РИЗИКАМИ

Методичні вказівки до виконання розрахунково-графічної роботи для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «магістр» галузі знань 07 – Управління та адміністрування, спеціальності 072 – Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

Затверджено
на засіданні кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Протокол № 19 від 30.10.2023 р.

Управління банківськими ризиками. Методичні вказівки до виконання розрахунково-графічної роботи для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «магістр» галузі знань 07 – Управління та адміністрування, спеціальності 072 – Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок / Укл.: Шишкіна О.В., Садчикова І.В. – Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2023. – 15 с.

Укладачі: Шишкіна Олена Вікторівна, доктор економічних наук, професор
Садчикова Ірина Володимирівна, кандидат економічних наук,
доцент

Відповідальний за випуск: Дубина Максим Вікторович, завідувач кафедри фінансів,
банківської справи та страхування Національного
університету «Чернігівська політехніка», доктор економічних
наук, професор

Рецензент: Панченко Олена Іванівна, кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Національного університету «Чернігівська політехніка»

ПЕРЕДМОВА

У ході своєї діяльності банківські установи прагнуть максимізувати свій прибуток та мінімізувати негативний вплив ризиків на функціонування і розвиток. Ризик банківської діяльності – це ймовірність того, що фактичний прибуток банку виявиться менше запланованого або очікуваного. Тобто, чим вище очікуваний прибуток, тим вище ризик. Процес управління банківськими ризиками – це перш за все вміння керувати ризиком із метою його мінімізації. Пов'язано цей факт із тим, що в економічному середовищі не можливо повністю відмовитися від ризику.

Дисципліна «Управління банківськими ризиками» є вибірковою і належить до циклу професійної підготовки. Наукове розуміння теоретичних основ щодо управління банківськими ризиками, методів і механізмів, стратегії і тактики управління є необхідним компонентом становлення професійних економічних знань студентів.

Завдяки вивченню «Управління банківськими ризиками» здобувачі вищої освіти можуть отримати необхідні теоретичні основи та практичні навички управління ризиками в банківській сфері.

Виконання розрахунково-графічної роботи є важливою складовою самостійної роботи здобувачів вищої освіти і спрямовано на закріплення і поглиблення знань з даної дисципліни; систематизацію та узагальнення знань, отриманих у ході вивчення дисципліни. Крім того ця робота пов'язана із пошуком й опрацюванням наукових ресурсів поза аудиторією та їх використанням, що сприяє розвитку творчої діяльності, під час якої відбувається процес формування наукового світогляду та оволодіння студентами другого (магістерського) ступеня сукупністю практичних умінь і навичок. На етапі захисту розрахунково-графічної роботи студенти отримують досвід виступу перед аудиторією, навички ведення дискусій, вміння захищати та обґрунтовувати свої наукові інтереси.

1 ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ

Робота повинна мати чітку й логічну структуру: короткий вступ, основна частина й висновки.

Вступ – короткий за формою, але змістовний. У вступі до розрахунково-графічної роботи студент повинен:

- розкрити загальну направленість і розвиток теми роботи, обґрунтувати актуальність теми, сформулювати її значення та охарактеризувати ступінь вивчення обраної проблеми в економічній літературі коротко проаналізувати літературу за темою дослідження, визначити ряд питань, що вимагають вирішення;
- визначити мету, завдання, предмет і об'єкт дослідження, обґрунтувати методи і прийоми які використовуються студентом у процесі виконання роботи;
- вказати джерела інформації, використаної автором при підготовці й написанні розрахунково-графічної роботи.

Основна частина розрахунково-графічної роботи передбачає глибоке і всебічне висвітлення предмету і об'єкту дослідження в **трьох** головних розділах розрахунково-графічної роботи, в яких розглядаються теоретичні питання з обраної теми, проводяться аналітичні дослідження і формулюється система рекомендацій щодо виправлення негативних тенденцій сформульованих студентом на основі проведених описово-аналітичних досліджень.

В процесі виконання *першого розділу* – теоретичного дослідження, назва якого повинна бути сформульована виходячи з теми роботи, – студенту необхідно:

- розкрити економічну природу теми дослідження, її роль в сучасній економічній системі;
- проаналізувати публікації в науковій і періодичній літературі по даній темі, викласти свою точку зору на розглянуті питання;
- сформулювати сутність проблем що виникають в досліджуваній сфері. При цьому обов'язковим є оцінка нормативного-правового поля по проблемі дослідження.

У цьому розділі студент повинен показати вміння рецензувати і узагальнювати теоретичні матеріали. Матеріали розділу повинні містити в собі основні цифрові дані, які характеризують об'єкт дослідження. Обов'язковим є посилання на використану літературу, цитати, ідеї, іншу інформацію, яка використана в роботі. Обсяг цього розділу повинен складати близько 20 % обсягу розрахунково-графічної роботи.

Виконуючи *другий розділ* розрахунково-графічної роботи – аналітичне дослідження, назва якого повинна бути сформульована виходячи з теми роботи.

Розділ присвячується огляду методологічних аспектів та аналізу в напрямі тієї чи іншої теми. Студент винен проаналізувати сучасний стан предмету дослідження та виявити певні тенденції його розвитку на найближчу перспективу.

Студент повинен показати вміння оцінювати взаємний вплив зазначених показників, а також визначати характер та ступінь впливу окремих регулюючих заходів на діяльність об'єкту дослідження. Виконання цього розділу сприяє формуванню компетенцій аналітичного напрямку.

Завершуватись цей розділ повинен визначенням основних тенденцій розвитку суб'єкта і об'єкта дослідження, визначенням позитивних і негативних рис означених змін.

Обсяг аналітичного розділу повинен складати близько 40 % обсягу розрахунково-графічної роботи.

Третій розділ основної частини повинен бути присвячений узагальненню основних проблемних моментів, пов'язаних з об'єктом і предметом дослідження і вибором і обґрунтуванням основних рекомендацій щодо поліпшення ситуації, що склалася. Обсяг цього розділу повинен складати близько 20 % обсягу розрахунково-графічної роботи.

У *висновках* необхідно підвести підсумки дослідження даної теми, сформулювати основні теоретичні і аналітичні результати дослідження та практичні рекомендації, виходячи отриманих результатів розрахунків і проведеного аналізу.

У **Списку використаної літератури** потрібно виділити головні літературні джерела, опрацювання яких необхідне при написанні роботи. Для цього використовуються тематичні й бібліографічні вказівки, каталоги бібліотеки.

Важливе значення в підборі літератури мають електронні економічні і фінансові видання науково-прикладні і аналітичні дослідження. Причому використовувати потрібно сучасну літературу. Це дасть можливість уникнути посилянь на застарілі положення та ідеї.

Написану роботу треба відредагувати й оформити належним чином. Оформлення розрахунково-графічної роботи повинно відповідати вимогам ДСТУ-3008-95. Робота має бути надрукована або написана просто, чітким розбірливим почерком, грамотно й охайно. Слід уникати в роботі книжкових висловів, повторень, уважно стежити за тим, щоб не було протиріч між окремими її положеннями тощо.

Обсяг розрахунково-графічної роботи – 25 - 30 сторінок стандартного формату (А4). Зміст роботи повинен викладатися відповідно до плану з розбивкою по питаннях. Розкриття питань повинно узагальнюватись висновками за розглянутими складовими розрахунково-графічної роботи.

2 ВИБІР ТЕМИ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ

Розрахунок варіанту розрахунково-графічної роботи відбувається з переліку тем за порядковим номером студента в групі.

3 ПЕРЕЛІК ТЕМ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ

1. Стратегії управління банківськими ризиками.
2. Процес управління банківськими ризиками: зміст, завдання, принципи та етапи.
3. Дослідження прибутковості капіталу з урахуванням ризиків.
4. Організація та функціонування системи ризик-менеджменту в банку.
5. Виявлення та ідентифікація банківських ризиків.
6. Оцінювання факторів ризику валютного портфеля банку.
7. Дослідження методів управління банківськими ризиками та практика їх класифікації.
8. Управління інвестиційними ризиками в банку.
9. Порівняльний аналіз традиційної та нетрадиційної (сучасної) портфельної теорії управління ризиками в банку.
10. Ризики інвестиційного портфеля і їх диверсифікація.
11. Хеджування, спекуляція та страхування ризиків у банківській діяльності.
12. Похідні фінансові інструменти у банківському просторі.
13. Портфельний підхід та ефективність управління хеджевим портфелем банку.
14. Управління фінансовими неціновими ризиками банку.
15. Сутність ризику ліквідності та системний підхід до його оцінювання.
16. Управління функціональними ризиками банку.
17. Контроль та моніторинг за банківськими ризиками.
18. Внутрішні та зовнішні ризики банку: методи їх аналізу та вимірювання.
19. Якісний аналіз, джерела та принципи класифікації ризиків банку.
20. Аналіз моделей для оцінки та врахування кредитного ризику в діяльності банку.
21. Основні методи та методичні підходи до зниження ступеня кредитного ризику, їх раціональна суперпозиція.
22. Моделювання раціональної структури та обсягів резервів як засобу зниження ступеня кредитного ризику.
23. Методи раціонального управління кредитним портфелем з урахуванням ризику та ліквідності.
24. Методологічні підходи та методи адекватного визначення міри кредитного ризику.
25. Методи раціонального формування ціни банківського кредиту з урахуванням ризику та інфляції.
26. Динамічні кількісні методи та моделі кредитного ризику банку.
27. Використання методів імітаційного моделювання до оцінювання кредитоспроможності позичальника.

28. Урахування суб'єктивного чинника та схильності (несхильності) до ризику в формуванні кредитної політики банку.
29. Теорія гри в маркетингових дослідженнях кон'юнктури ринку позичкового капіталу.
30. Експертні процедури як спосіб урахування ризику в активних банківських операціях.
31. Оптимізація управління кредитним ризиком банку.
32. Банківський маркетинг та врахування кредитного ризику під час дослідження кон'юнктури ринку позичкового капіталу.
33. Моделювання лімітів на обсяги й терміни кредитів з урахуванням кредитного ризику та ліквідності.
34. Ризик та маневреність стратегії банку.
35. Ризик та проблеми стійкості банку.
36. Моделювання та оцінка кредитного ризику в банківській сфері.
37. Аналіз та прогнозування ринкового ризику в банківському секторі.
38. Ефективність стрес-тестування для оцінки операційного ризику в банківській діяльності.
39. Вплив ризиків ліквідності на фінансову стабільність банків.
40. Роль технологій і штучного інтелекту в управлінні банківськими ризиками.
41. Регулювання та нагляд за управлінням банківськими ризиками: сучасний стан та перспективи розвитку.
42. Вплив геополітичних ризиків на банківську систему: аналіз та стратегії управління.
43. Інноваційні підходи до управління кібербезпекою та технологічними ризиками в банківському секторі.
44. оцінка ризиків в умовах глобальної економічної нестабільності.
45. Управління ризиками в умовах кризових ситуацій: досвід і найкращі практики.
46. Вплив змін клімату на банківські ризики та можливості адаптації.
47. Ризики та можливості цифрової трансформації в банківському секторі.
48. Управління ризиками в умовах розвитку фінтех і регуляторних змін.
49. Аналіз системних ризиків у банківському секторі та їх вплив на фінансову стабільність.
50. Роль етичних ризиків у діяльності банків та їх вплив на репутацію та клієнтську базу.

4 КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ВИКОНАННЯ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ

Розрахунково-графічна робота виконується студентами денної і заочної форм навчання за індивідуальним завданням, оформляється відповідно до методичних вказівок та здається науковому керівнику на перевірку у визначений індивідуальним завданням строк, але не пізніше ніж за два тижні до екзаменаційної сесії.

Після перевірки і доопрацювання розрахунково-графічної роботи вирішується питання про допущення її до захисту, але не пізніше, ніж за два тижні до заліково-екзаменаційної сесії.

Заключним етапом виконання розрахунково-графічної роботи є її захист. Перед захистом студент повинен ознайомитися з рецензією викладача-консультанта, підготувати доповідь, в якій зазначається актуальність, основний зміст запропонованих напрямків з обґрунтуванням їх ефективності та значення, відповіді на запитання членів комісії. На кожне зауваження викладача-консультанта, вказане в рецензії, студенту необхідно дати обґрунтовану відповідь.

З урахуванням захисту виставляється остаточна оцінка розрахунково-графічної роботи.

Критерії оцінки якості розрахунково-графічної роботи наведені в таблиці 4.1.

Таблиця 4.1 - Критерії оцінки якості розрахунково-графічної роботи

Характеристика роботи	Максимальна кількість балів і оцінка
1	2
Робота за змістом і оформленням повністю відповідає вимогам методичних вказівок до виконання розрахунково-графічної роботи, має аналітичний, творчий характер з елементами наукового пошуку, спрямованого на удосконалення об'єкта досліджень. Студентом не порушений план виконання роботи, терміни її здачі на перевірку та захист. При захисті студент досконало володіє методами аналізу та прийомами дослідження, якими він користувався під час виконання розрахунково-графічної роботи.	90-100 «Відмінно» («А»)

1	2
<p>Робота за змістом і оформленням повністю відповідає вимогам методичних вказівок до виконання розрахунково-графічної роботи. Студентом не був порушений план виконання роботи, але при цьому розрахунково-графічна робота поверталася на доопрацювання.</p> <p>При захисті студент вмів робити висновки та узагальнення і обґрунтовувати власні пропозиції та результати, що ним отримані у розрахунково-графічній роботі</p>	<p>82-89 «добре» («В») 75-81 «добре» («С»)</p>
<p>В роботі не повно розкритий зміст наведених категорій, понять, методик. Студентом був порушений план виконання роботи і термін її здавання на перевірку та на захист. При захисті студент не точно обґрунтовує власні пропозиції та результати, що ним отримані у розрахунково-графічній роботі.</p>	<p>66-74 «задовільно» («D») 60-65 «задовільно» («E»)</p>

Студенти, що отримали на захисті оцінку “незадовільно”, мають виконати розрахунково-графічну роботу повторно за новим завданням і до іспиту (заліку) з дисципліни не допускаються.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121 зі змінами від від 09.02.2019, підстава – 2491-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
2. Про Національний банк України: Закон України від від 20.05.1999 р. № 679- XIV зі змінами від 13.02.2020, підстава – 440-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.
3. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 р., зі змінами від від 13.02.2020 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19>.
4. Про інтегровану систему електронної ідентифікації. Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 19.06.2019 № 546 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/546-2019-%D0%BF>.
5. Інструкція Національного банку України “Про порядок регулювання діяльності банків в Україні”, затверджена постановою Правління НБУ від 28.08.2001 № 368.
6. . Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик менеджменту в банках України. Затверджені постановою Правління НБУ від 02.08.2004 р. № 361.
7. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування системи ризик-менеджменту в банках України. URL:https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=45294.
8. Постанова Правління Національного банку України "Про затвердження Інструкції щодо організації роботи банківської системи в надзвичайному режимі" від 22.07.2014 № 435.
9. Постанова Правління Національного банку України "Про приведення статутного капіталу банків у відповідність до мінімально встановленого розміру" від 06.08.2014 № 464.
10. Страхарчук В.П. Ризики платіжних систем: Навч. посібник. Львів: ЛБІ НБУ, 2003. 94 с.
11. Банківські ризики: теорія та практика управління: монографія / Л.О. Примостка, О.В. Лисенюк, О.О. Чуб; Мін-во освіти і науки України, ДВНЗ «КНЕУ» ім. Вадима Гетьмана». К.: КНЕУ, 2015. 456 с.
12. Банківська система України: інституційні зміни та інновації: кол. моногр. / за заг. ред. Л.О. Примостки. К.: КНЕУ, 2015. 434 с.
13. Вітлінський, В. В. Кредитний ризик комерційного банку: навч. посіб. / В.В. Вітлінський, О.В. Пернарівський, Я.С. Наконечний, Г.І. Великоіваненко. К.: Т-во «Знання», КОО, 2015. 251 с.
14. Система ризик-менеджменту в банках: теоретичні та методологічні аспекти: монографія / За ред. В. В. Коваленко. Одеса: ОНЕУ, 2017. 304 с.

15. Управління ризиками банків: монографія у 2 томах. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. 283 с.

16. Управління ризиками банків: монографія у 2 томах. Т. 2: Управління ринковими ризиками та ризиками системних характеристик / за ред. д-ра екон. наук, проф. А.О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. 299 с.

17. Карась П.М. Банківська система: навчальний посібник / П.М. Карась, Н.В. Приходько, О.В. Пащенко, Л.О. Гришина. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 292с.

Допоміжна

1. Шинкар М. Базельські рекомендації в контексті підвищення стабільності функціонування банківської системи як правові заходи попередження банкрутства банківських установ. Фінансове право. 2017. №7. С. 104-108.

2. Банківський менеджмент: питання теорії та практики: монографія / О. Криклій, Н. Маслак, О. Пожар. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ». 2011. 152 с.

3. Болдирєв О.О. Оцінка використовуваних методів діагностики в системі механізмів управління попередження кризових ситуацій в банках. Ефективна економіка. 2011. № 11.

4. Губарева І. О. Фінансовий менеджмент у банку : навчальний посібник / І. О. Губарева, О.М. Штаєр. Х. : Вид. ХНЕУ, 2012. 240 с.

5. Страхарчук А.Я., Страхарчук В.П. Інформаційні системи і технології в банках : навч. посіб. Київ: Знання, 2010. 515 с.

6. Страхарчук В.П. Ризики платіжних систем: Навч. посібник. Львів: ЛБІ НБУ, 2003. 94 с.

7. Звіт з оверсайта платіжних систем 2018 рік. НБУ. 2019. URL: <https://bank.gov.ua/payments/oversite>.

8. Аранчій В.І. Томілін О.О. Навчально-методичний посібник з дисципліни «Міжнародні розрахунки і валютні операції» Фінанси і кредит; навч.-метод. посібн. Полтава: ПДАА. 2018. 141 с.

9. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/about/refactoring/develop-strategy>.

Інформаційні ресурси

1. Інформаційний фінансовий сервер – Режим доступу: <http://www.investfunds.com.ua>

2. Офіційна Інтернет-сторінка Державної служби статистики України – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. Офіційна Інтернет-сторінка Міністерства економіки України – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>
4. Офіційна Інтернет-сторінка Міністерства фінансів України – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>
5. Офіційна Інтернет-сторінка Національного банку України – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
6. Офіційна Інтернет-сторінка Фонду гарантування вкладів фізичних осіб – Режим доступу: <https://www.fg.gov.ua/>
7. Офіційний сайт Державної комісії по цінним паперам та фондовому ринку – Режим доступу: <http://www.ssmc.gov.ua>
8. Офіційний сайт Наукової бібліотеки НУ «Чернігівська політехніка». – Режим доступу: <http://library2.stu.cn.ua>
9. Сайт компанії Standarts & Poors, інформація щодо ризиків, рейтингів фінансових інструментів. – Режим доступу: <http://www.standartsandpoors.com>
10. Сайт рейтингового агенства Moody`s, інформація щодо ризиків, рейтингів фінансових інструментів – Режим доступу: <http://www.moodys.com>
11. Система дистанційного навчання НУ «Чернігівська політехніка». Курс: управління банківськими ризиками – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://eln.stu.cn.ua/course/view.php?id=5126>
12. Український фінансовий сервер – Режим доступу: <http://www.ufs.com.ua>

План розрахунково-графічної роботи
(на тему: Валютний ризик банку та чинники що його визначають)

ВСТУП	3
1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ “ВАЛЮТНИЙ РИЗИК БАНКУ”	5
1.1 Сутність валютного ризику банку та чинники, що його визначають.....	5
1.2 Методи регулювання валютного ризику банку.....	7
1.3 Основні принципи управління валютним ризиком.....	9
1.4 Вплив валютного ризику на діяльність банку.....	11
2 ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ УПРАВЛІННЯ ВАЛЮТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ	13
2.1 Дослідження валютного ризику банку та ідентифікація основних факторів, що його визначає	13
2.2 Аналіз валютних інтервенцій та інших валютних операцій банку та ризиків, які з ними пов’язані	16
2.3 Визначення ключових проблем пов’язаних з впливом валютного ризику на діяльність банківської установи	19
3. ШЛЯХИ ВПЛИВУ НА МІНІМІЗАЦІЮ ВПЛИВУ ВАЛЮТНОГО РИЗИКУ БАНКУ	21
ВИСНОВКИ	24
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	25
ДОДАТКИ	26

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
КАФЕДРА ФІНАНСІВ, БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ

РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНА РОБОТА

з дисципліни «Управління банківськими ризиками»

на тему: «_____»

варіант №_____

Виконав:

Студент гр. _____

(ПБ)

Керівник:

д.е.н. _____

О.В. Шишкіна _____

(посада)

(ПБ)

Чернігів 202__

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
1 ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ	4
2 ВИБІР ТЕМИ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ	5
3 ПЕРЕЛІК ТЕМ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ	6
4 КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ВИКОНАННЯ РОЗРАХУНКОВО- ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ	8
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	10
ДОДАТКИ	13
Додаток А – План розрахунково-графічної роботи.....	13
Додаток Б – Зразок титульної сторінки.....	14